

De större artärernas betydelse vid hypertoni

Michael Safar. **Arteries in clinical hypertension**. 95 sidor. Philadelphia-New York: Lippincott-Raven, 1996. Pris \$ 37.50. ISBN 0-397-51484-0.

Recensent: överläkare Anders Hägg, medicinska kliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala.

Författarens egna syften med boken är enligt förordet att belysa de större artärernas betydelse vid hypertonsjukdomen och att tillämpa patofysiologiska mekanismer på behandlingseffekter. Han gör redan i förordet klart att flera områden måste utelämnas då den enorma mängd information som finns inte medger en heltäckande översikt över ämnet.

Han går igenom basal blodtrycksfysiologi och definitioner, och flera kapitel ägnas åt cirkulationsfysiologi och betonar betydelsen av artärsystemets elasticitet (compliance) och de effekter denna har på den arteriella pulsvågen. Minskad compliance medför så småningom stigande systoliskt blodtryck och reducerat diastoliskt blodtryck och leder till sämre koronarperfusion och ökad risk för vänsterkammars hypertrofi. Safar refererar här delvis till en del egna studier med applanationstonometri och något om doppler. Compliance och graden av arteriella strukturella förändringar har inte minst betydelse för förståelsen av högt blodtryck hos äldre.

Safar kritiserar i flera avseenden tolkningen av de forskningsresultat som ligger till grund för de rådande behandlingsprinciperna vid hypertoni, då man inte konsekvent skiljer på olika kärlområden. Större vikt bör över huvud taget fästas vid de större artärernas strukturella kärlförändringar, och även hypertonibehandlingen bör anpassas för att förbättra compliance.

Påtar brister i de stora studierna

I de stora hypertonistudierna har man sett positiva behandlingseffekter för slaganfall och hjärtsvikt men inte för ischemisk hjärtsjukdom. Safar uppmärksammar en del svagheter i de stora studiernas de-

sign. Inklusionskriteriet i dessa studier har varit diastoliskt blodtryck som alltså i huvudsak återspeglar perifer resistens, således på resistenskärlnivå och inte de rådande kärlförändringarna i de större kärlen där de kliniska konsekvenserna av hypertoni äger rum.

Dessutom missar man vid inklusionen en grupp av högriskpatienter som har en storkärlssjukdom med höga systoliska blodtryck och som en följd av detta ett sänkt diastoliskt blodtryck. Dessa patienter kvalificerar sig alltså inte för inklusion i studierna. Safar exemplifierar detta med SHEP-studien som endast hade systoliskt blodtryck som inklusionskriterium och som visat klart signifikant reduktion även av koronarsjukdom.

I de studier som ingår i metaanalyserna har framför allt använts diuretika och betablockerare, som inte påverkar compliance i de större kärlen i någon högre grad. I studierna ser man därför ingen förbättrad compliance, varför, av skäl som t ex lång studieduration, systoliskt blodtryck stiger och diastoliskt blodtryck sjunker, vilket utgör en »confounding factor» och gör tolkningen av resultaten osäker. Metabola effekter av terapin påverkar också compliance negativt vilket komplicerar bilden ytterligare.

Man har enligt Safar i många studier inte kunnat skilja på blodtryckseffekter och direkta effekter på kärlstrukturen.

Ofullständigt budskap

Sammanfattningsvis är boken liten och kompakt och för fram ett budskap som bygger på kända fenomen avseende kardiovaskulära konsekvenser av hypertonsjukdomen. Innehållet är, som Safar själv uppger i förordet, ofullständigt. Här saknas viktiga bitar i den arteriella regleringen, t ex nervsystemets roll, feedbacksystem, baroreceptorfunktioner och autoregulationen inom olika kärlområden. Endotel-funktionen berörs endast i förbigående, liksom t ex renin-angiotensinsystemet.

Genom denna begränsning blir budskapet tyvärr ofullständigt behandlat, varför en mer innehållsrik och nyanserad bild av den kardiovaskulära regleringen hade varit önskvärd. Synpunkterna på de stora hy-

pertonistierna förtjänar att diskuteras men tillför inga egentliga nyheter.

Diskussionsstimulans

Boken är således enligt författaren inte att betrakta som en komplett översikt i ämnet utan mer som ett bidrag för att stimulera diskussionen kring området och vänder sig således i huvudsak till den hypertoniintresserade, kanske i första hand specialisten. •

Dermatologi med medicinhistoriska undertoner

Alf Björnberg, AnneMarie Björnberg, Eva Tegner. **Huden och växterna**. 168 sidor. Lund: Lövens Läkemedel AB, 1997. Pris ca 225 kr. ISBN 91-872280-6-0.

Recensent: leg läkare Marcus Skogh, Linköping.

Vem vore bättre lämpad att åta sig detta ämne än Alf Björnberg, som med Eva Tegner som medförfattare och AnneMarie Björnberg som illustratör åstadkommit en mycket attraktiv och nöjsam bok? Inom ramen av 168 sidor finns omkring 150 olika växter och vegetabiliska produkter presenterade, dels med text, dels med exkvisita illustrationer på mer än varannan sida. Där finns till och med en illustration av krysarobinträdet, som aldrig avbildats förrän i början av 1990-talet.

Dessutom tillkommer en introduktion med växterna som bas för diverse hudterapeutika, ett avsnitt om olika typer av växtdermatiter och diagnostiska testmetoder, kliniska fotografier av vanliga typer av växtframkallande dermatoser och ett omfattande register. Kvar blir ett mindre utrymme för beskrivning av de olika växterna presenterade familjevis i alfabetisk ordning. Presentationen blir därför kort och mera kåseribetonad.

Imponerande kunnigt

Hela tiden dyker det upp rikligt med associationer till folkmedicin, klassisk kultur-

historia, religionshistoria och mytologi, etnografiska detaljer, klassiska försök till kemisk krigföring, mord och simulationer av sjukdom, dessutom rikligt med geografiska utflykter. Imponerande kunnigt gjort! Ibland springer associationerna snabbt och kanske onödigt långt iväg, vilket författarna också är medvetna om (»... redan beskrivet i Volsungasaga; Volsung var far till Sigmund och farfar till Sigurd Fafnesbane, vilket kan vara onödigt att veta.»).

Sakfelen är få. Jag kan bara tillägga att jag också trodde att trisoralenet »inte finns i naturen», men har nyligen funnit uppgift om att det finns i infekterade exemplar av selleri. St Johannesörten kan vara ljussensibiliserande, dock inte på grund av psoralener utan på dess innehåll av hypericin.

Preciös men humoristisk ton

Några få felstavningar finns i texten, men sådant kan man kanske få tåla. Men reciner, som ofta återkommer i beskrivningarna har jag svårt att förstå mig på, rimligen bör det vara resiner, men kanske ännu hellre hartser. Tallolja är ett begrepp som kanske används lite odefinierat, eftersom en viktig exportartikel från Sverige är en biprodukt från cellulosaindustrin, som till och med på engelska fått det lustiga och underfundiga namnet »tall oil». Språkstilen är närmast vad jag ville kalla lite besvärande preciös, men uppvägs av underbara humoristiska vändningar.

I förordet hoppas författarna att denna lilla dermatologiska bukett med sina medicinhistoriska undertoner skall ge en stunds förströelse. Det gör verkligen denna bok, som jag inte minst vill rekommendera på grund av de synnerligen estetiskt tilltalande illustrationerna, en njutning att se på! •